

Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji, Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018), poglavje »Povzetek ugotovitev« (str. 4-7)

[Mirovni inštitut – Inštitut za sodobne družbene in politične študije](#) > Segmentacija zaposlovanja v Sloveniji, Splošni trendi in medsektorska primerjava (2005-2018), poglavje »Povzetek ugotovitev« (str. 4-7)

Podatki za vse delovno aktivno prebivalstvo kažejo, da se standardno zaposlovanje z leti zmanjšuje, medtem ko se oblike nestandardnega zaposlovanja povečujejo. Trend bi bil še bolj izrazit, če ne bi upoštevali pomagajočih družinskih članov, ki ne opravljajo dela za plačilo in torej v strogem pomenu besede ne gre za odvisne zaposlitve.

Med nestandardnimi oblikami zaposlovanja sta se v obdobju 2005–2018 približno na isti ravni gibala zaposlovanje za določen čas (s približno desetino vseh delovno aktivnih) in študentsko delo (med tri in štiri odstotke vseh delovno aktivnih). Nasprotno se je zelo povečalo zaposlovanje s krajšim delovnim časom, agencijsko delo in samozaposlovanje. Zaposlovanje za krajši delovni čas se je v tem obdobju skorajda podvojilo (povečalo se je s 25.048 oseb leta 2005 na 48.875 leta 2018). Agencijsko delo, ki je leta 2005 obsegalo približno odstotek vseh delovno aktivnih oziroma 10 tisoč oseb, se je do leta 2018 skoraj podvojilo na 1,8 odstotka oziroma 17.933 zaposlenih pri agencijah za posredovanje dela. Zelo se je povečalo tudi samozaposlovanje, s 65.500 oseb leta 2005 (ali 6,9 odstotka vseh delovno aktivnih) na 101.443 oseb leta 2018 (ali 10,3 odstotka vseh delovno aktivnih). Istočasno se je med njimi povečalo število samozaposlenih, ki ne zaposlujejo drugih delavcev (s 54 odstotkov vseh zaposlenih leta 2005 na 64 odstotkov leta 2018).

Prekarne zaposlitve so po naših definicijah tako standardne zaposlitve kakor nestandardne oblike dela, ki jih zaznamujejo nizki dohodki in/ali »neprostovoljnost«. Za nizek dohodek smo določili dohodek pod 60 odstotki povprečne neto plače. Med standardno zaposlenimi se je njihovo število po letu 2009, ko imamo prvič na voljo podatke o plačah, zmanjšalo z 95.292 oseb (oziroma 14,5 odstotka) leta 2009 na 38.730 oseb (oziroma 6,2 odstotka) leta 2017. Ravno nasproten trend pa je med nestandardno zaposlenimi, se pravi, med zaposlenimi za določen čas, s krajšim delovnim časom in agencijskimi delavci. Njihovo število se je sicer po letu 2009, ko jih je bilo 41.455, zmanjševalo vse do leta 2013 (ko je doseglo število 32.527), nato pa se je povečevalo in že leta 2015 celo preseгло izhodiščno točko.

Po podatkih ankete ANP smo identificirali še dve vrsti prekarnih zaposlitev: »neprostovoljne« zaposlitve za določen čas, ko delavke in delavci opravljajo delo za določen čas, ker ne morejo najti zaposlitve za nedoločen čas, in »neprostovoljne« zaposlitve s krajšim delovnim časom, ko delavke in delavci delajo manj kot 36 ur, ker ne morejo najti dela z daljšim delovnim časom. Tako je po naših izračunih med zaposlenimi za določen čas približno polovica ali več »neprostovoljnih«, med zaposlenimi s krajšim delovnim časom pa je »neprostovoljnih« med 20 in 30 odstotkov. Skladno s povečevanjem števila zaposlenih s krajšim delovnim časom se je v proučevanem obdobju podvojilo tudi število teh, ki delo te vrste opravljajo »neprostovoljno« (z 6.663 oseb leta 2005 na 13.733 leta 2018).

Anketa o aktivnem in neaktivnem prebivalstvu nam je tudi omogočila, da smo identificirali nekatere oblike neformalnega dela, tako imenovane prikrite zaposlitve. Prikrita zaposlitev ima po definiciji elemente odvisnega mezdnega dela, vendar se opravlja na drugih pravnih podlagah (kot samozaposlitev, študentsko delo itn.), zato da podjetje maksimalno poveča tako produkcijsko fleksibilnost kakor profite in hkrati maksimalno zmanjša stroške dela. Od leta 2012 naprej anketa meri, koliko samozaposlenih (ki ne zaposlujejo delavcev in niso kmetje) delajo v prostorih

ene stranke in/ali v prostorih te stranke. Njihovo število se je iz leta v leto povečevalo z 8.861 oseb oziroma 17,8 odstotka leta 2012 na 13.574 oseb oziroma 21 odstotka v letu 2018. Podobno lahko med prikrite zaposlitve uvrstimo tudi študentsko delo, ki ga opravljajo dijaki ali študentje ob svojih rednih študijskih obveznostih v obsegu 20 ur ali več na teden. Teh je približno 20 tisoč, to je dve tretjini delovno aktivnih študentov (delež variira med 64,6 in 75,5 odstotka), kar pomeni, da večini delovno aktivnih študentov primarna dejavnost ni študij, temveč delo za plačilo.

Drugi del študije predstavlja podrobnejšo analizo trendov zaposlovanja v štirih sektorjih:

C – Predelovalne dejavnosti (krajše »industrija«)

G – Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (krajše »trgovina«)

J – informacijsko komunikacijske tehnologije (krajše »IKT«)

M – Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (krajše »strokovne dejavnosti«)

Če strnemo ugotovitve medsektorskih primerjav standardnega in nestandardnega zaposlovanja v štirih sektorjih med letoma 2011 in 2018, se pokažejo naslednje značilnosti: v sektorju industrije je najvišji delež standardno zaposlenih, tri četrtine vseh delovno aktivnih v sektorju, kar je 10 odstotkov nad nacionalnim povprečjem. V tem sektorju je nadpovprečno (dvakrat pogosteje od povprečja) tudi agencijsko delo, ki se v proučevanem obdobju nenehno povečuje in predstavlja slabe 4 odstotke vseh delovno aktivnih v sektorju. Domala vsi delovno aktivni študenti opravljajo študentsko delo v obsegu 20 ur ali več; čeprav so po statusu dijaki ali študenti, je njihovo osnovno početje delo, ne pa učenje ali študij. Na drugi strani je v tem sektorju delež samozaposlenih pod povprečjem. V sektorju trgovine je nadpovprečno pogosto zaposlovanje s krajšim delovnim časom (v proučevanem obdobju se je delež podvojil s 4,3 na 8 odstotkov vseh delovno aktivnih v sektorju). Tu sta najpogostejša tudi neprostovoljno delo s krajšim delovnim časom in študentsko delo, ki se je povečalo s 5,2 na 6 odstotkov vseh delovno aktivnih. V nasprotju z drugimi sektorji se v sektorju trgovine delež revnih standardno zaposlenih ne zmanjšuje in ostaja nad povprečjem. V sektorju IKT je nadpovprečno pogosto študentsko delo (med 3 in 5,5 odstotkov), na drugi strani pa se glede na povprečje pol manjkrat sklepajo pogodbe za določen čas. Nad povprečjem pa je v tem sektorju navidezno samozaposlovanje – tretjina vseh samozaposlenih brez delavcev; leta 2014 je kar slaba polovica delala samo za eno stranko in/ali v prostorih te stranke. Medtem ko je v ostalih sektorjih večina zaposlitev še vedno standardnih (za nedoločen čas s polnim delovnim časom in brez agencijskih delavcev), pa je v sektorju strokovnih dejavnosti teh manj kot polovica vseh delovno aktivnih, kar je približno 15 odstotkov pod nacionalnim povprečjem. V sektorju strokovnih dejavnosti je ključna nestandardna oblika zaposlovanja samozaposlovanje, ki je kar trikrat pogostejša od nacionalnega povprečja. Delo te vrste zajema eno tretjino vseh delovno aktivnih, izmed katerih večina ne zaposluje drugih delavcev. V sektorju strokovnih dejavnosti je glede na povprečje tudi dvakrat višji delež revnih nestandardno zaposlenih (za določen, krajši delovni čas in kot agencijski delavci). Iz grobih primerjav lahko sklepamo, da so razlike v zaposlovanju sektorsko specifične.